

ЕКОНОМІКА

УДК 336.27:665

DOI: <https://doi.org/10.32782/1814-1161/2024-4-1>

Андреев В.А.

аспірант

Національного університету харчових технологій

Andreiev Vladyslav

Postgraduate Student

National University of Food Technologies

СТРАТЕГІЇ ЗНИЖЕННЯ ФІНАНСОВИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВ ОЛІЙНО-ЖИРОВОЇ ГАЛУЗІ ЧЕРЕЗ ВІДСОТКОВУ ПОЛІТИКУ

STRATEGIES OF FINANCIAL COSTS REDUCING THROUGH INTEREST POLICY (ON EXAMPLE OF THE FAT-AND-OIL INDUSTRY ENTERPRISES)

У статті досліджено стратегії зниження фінансових витрат підприємств олійно-жирової галузі України, які здійснюють свою господарську діяльність у складних економічних умовах. Акцент зроблено на таких інструментах, як: рефінансування кредитних зобов'язань, переукладення кредитних договорів, використання державних програм підтримки. Обґрунтовано важливість оптимізації відсоткових витрат для підвищення фінансової стабільності, рентабельності та конкурентоспроможності підприємств галузі, що робить питання впровадження відсоткової політики релевантним. Запропоновано варіанти для впровадження зазначених стратегій, які сприятимуть зниженню фінансового навантаження та створення умов для модернізації виробництва й розвитку бізнесу в умовах макроекономічної нестабільності. Адаптація відсоткової політики є важливим елементом забезпечення стійкості підприємств у довгостроковій перспективі.

Ключові слова: олійно-жирова галузь, фінансові витрати, рефінансування, державні програми підтримки, кредитування, відсоткові ставки, банківські програми.

The article examines the key strategies for reducing financial costs of enterprises (through the implementation of interest policy) of the oil and fat industry of Ukraine, which operate in complicated economic context. Specific attention is paid to the analysis of credit obligations refinancing mechanism, which allow enterprises to replace existing debts by new loans with more favourable terms, which contributes improvement of the financial situation. The issue of reviewing the terms of credit agreements, such as reducing rates or extending repayment terms, is highlighted, which allows to optimize the payment schedule and ensure the stability of financial flows. Moreover, the article focuses on the possibilities of using state business support programs. Its conditions were analysed, including preferential interest rates, credit terms, and targeted use of funds. It has been established that such support contributes to a significant reduction of loan servicing costs, allowing enterprises to direct saved resources to modernize production, expand capacity, implement innovative technologies, and ensure energy efficiency. It is grounded that the optimization of financial costs through the adaptation of the interest policy – it is an important tool for increasing the financial stability, profitability and competitiveness of the enterprises of the industry. Adaptation of the interest policy contributes to the creation of conditions for long-term business development, increasing its stability and ability to quickly recover in unstable macroeconomic environment. Practical recommendations for the implementation of these strategies were suggested. It is emphasized that such approaches allow enterprises to reduce the financial burden, increase investment activity, creating prerequisites for increasing competitiveness in the domestic and foreign markets. Implementation of effective strategies of interest policy is a key factor for ensuring sustainable economic growth of enterprises, which includes stability of financial flows and reduction of risks of interest rate fluctuations.

Keywords: fat-and-oil industry sector, financial costs, refinancing, state support programs, lending, interest rates, banking programs.

Постановка проблеми. Підприємства олійно-жирової галузі України працюють у складних економічних умовах. Одними із несприятливих індикаторів є високий рівень відсоткових ставок на кредити, нестабільною макроекономічною ситуацією та значними витратами на обслуговування боргів. Такі фінансові витрати суттєво впливають на рентабельність і конкурентоспроможність підприємств. Особливо актуальним це питання стає в умовах зростання вартості ресурсів та потреби в інвестиціях для модернізації виробництва. Зниження фінансових витрат через адаптацію відсоткової політики є однією із можливих альтернатив для забезпечення стабільності підприємств олійно-жирової галузі. Вирішення цієї проблеми має практичне значення для підвищення ефективності діяльності підприємств, а також сприяє зростанню їх конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі є досить багато визначень щодо витрат підприємств. Абстрактним чином визначення терміну «витрати» можна консолідувати в рамках чотирьох категорій: бухгалтерської, ресурсної, факторної та фінансової [1].

Одними із представників першої – бухгалтерської – категорії є позиції таких дослідників як: Цал-Цалко Ю.С. [16, с. 5,14], Давидович І.Є. [6, с. 50–51], Шваб Л.І. [18, с. 425] та ін. Характерною ознакою цієї категорії є те, що фахівці (які були віднесені до цієї категорії) пояснюють термін «витрати» крізь призму нормативних положень (зокрема, НП(С)БО 16 «Витрати»)

Ресурсну категорію складають: Атамас П.Й. [2, с. 34], Цимбалюк Л.Г., Воїнова Н.В., та ін. [17, с. 355], Турило А.М., Кравчук Ю.Б., Турило А.А. [15, с. 23] та ін. Науковці ресурсної категорії фактично отожднюють між собою «витрати» та «ресурси».

До факторної категорії можна віднести судження таких фахівців: Білецька Л.В., Білецький О.В., Савич В.І. [3, с. 143], Орлов О.О. [9, с. 104], Рудий М.М., Жебко В.В. [14, с. 124] Факторна категорія перебуває в безпосередньому зв'язку з другою категорією – ресурсною, однак робиться інший акцент: витрати – це ресурси, які в першу чергу є виробничими факторами, без яких неможливі ані виробництво готової продукції (товарів, робіт, послуг), ані ведення господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Четверта категорія – це фінансова, і яку складають: Грещак М.Г., Гордієнко В.М., Коцюба О.С. [5, с. 5], Рогач С.М., Суліма Н.М., Степасюк Л.М., Гуцул Т.А., Величко О.В. [13, с. 255] та ін. Фінансову категорію відрізняє від ресурсної або факторної те, що фахівці з-поміж усіх ресурсів (або активів) виділяють кошти підприємства саме як базисним (ліквідним) ресурсом, функція якого полягає в тому, щоб формувати корпус інших ресурсів.

Отже, можна висувати, що у переважній своїй більшості випадків дослідники визначають витрати як ресурси (мають грошовий вираз), виробничі фактори, що використовуються підпри-

ємством протягом виробництва готової продукції, отримання економічних вигід і досягнення поставлених цілей.

У той же час, у науковій літературі однією з найпоширеніших перспектив висвітлення питання фінансових витрат підприємств є оптимізація витрат, яка акцентується на управлінні кредитним навантаженням і ризиками. Відповідно особливості застосування відсоткової політики в контексті підприємств олійно-жирової галузі та її вплив на оптимізацію фінансових витрат – це тема, яка містить в собі широкі горизонти, можливості для дослідження, і допомогла б розглянути проблему з іншого ракурсу. До того ж, актуальним питанням є інтеграція державних програм підтримки у процес фінансового планування підприємств, яке б дозволило поліпшити структуру фінансових витрат на обслуговування кредитів.

Метою статті є розгляд ефективних стратегій зниження фінансових витрат підприємств олійно-жирової галузі через адаптацію відсоткової політики та аналіз сучасних фінансових інструментів і державних програм, спрямованих на зниження відсоткових витрат.

Виклад основних результатів дослідження. Зменшення фінансових витрат підприємств можна досягти шляхом оптимізації наявних кредитних зобов'язань. Основний підхід полягає в оновленні умов поточних кредитів через процес рефінансування.

Рефінансування кредиту – це можливість для підприємства переглянути існуючі боргові зобов'язання та замінити їх на новий кредит із вигіднішими умовами [19].

Зменшення відсоткової ставки дозволяє суттєво скоротити витрати на обслуговування боргу, що стає особливо актуальним для підприємств олійно-жирової галузі в умовах постійних змін на фінансовому ринку, коли з'являються більш привабливі умови для кредитування. Такі підприємства часто потребують значних фінансових ресурсів для закупівлі сировини, модернізації виробництва та розширення експортних потужностей. Зниження ставки дає їм можливість адаптувати кредитний графік до своїх потреб, наприклад, подовжити термін виплат, що зменшує розмір щомісячних платежів і допомагає стабілізувати грошові потоки. У певних випадках рефінансування відкриває доступ до додаткових фінансових ресурсів, що дозволяє підприємствам олійно-жирової галузі спрямувати залучені кошти на розширення виробничих можливостей, модернізацію обладнання чи покриття короткострокових фінансових потреб, тим самим підтримуючи стабільність і розвиток бізнесу.

Процес рефінансування кредиту складається з декількох ключових етапів:

1. Першочергово підприємство проводить детальний аналіз наявного кредитного договору. Вивчаються відсоткові ставки, залишок боргу, графік погашення, а також можливі штрафи чи комісії за дострокове закриття кредиту.

2. Наступним кроком підприємство звертається до фінансових установ, які можуть запропонувати кращі умови. Зазвичай проводиться порівняльний аналіз кількох варіантів, щоб обрати найвигідніший, враховуючи ставку, терміни та додаткові витрати.

3. Якщо знайдені умови відповідають очікуванням, підприємство укладає нову кредитну угоду. Отримані кошти використовуються для погашення існуючого боргу, що дозволяє перейти на більш вигідну модель обслуговування зобов'язань.

Для підприємств олійно-жирової галузі, які працюють в умовах високої конкуренції та значної залежності від цін на сировину, ретельне планування та прогнозування є ключовими для уникнення додаткових фінансових проблем.

Зниження відсоткової ставки на кредит можливе через перегляд умов існуючого договору. Якщо фінансовий ринок пропонує нижчі ставки, підприємства олійно-жирової галузі можуть ініціювати переговори з банком, щоб зменшити витрати на обслуговування кредиту. Такий перегляд може включати коригування процентної ставки в обмін на зміни інших параметрів договору.

Ключова перевага перегляду договору полягає у можливості зберегти доступ до вже наданого кредитного ліміту, що є критично важливим для підприємств, які активно використовують кредитні кошти для підтримки своєї операційної діяльності, зокрема закупівлі сировини чи фінансування сезонних потреб.

Перегляд умов кредитного договору також може стати інструментом фінансового планування для підприємств галузі, дозволяючи знизити вартість запозичень і перенаправити заощаджені кошти на стратегічно важливі напрями.

У свою чергу кредитування підприємств під державні гарантії – це відчутний поштовх для економічного розвитку та ділової активності [4]. В Україні діють державні програми, спрямовані на підтримку бізнесу шляхом надання фінансування на пільгових умовах. Одним із ключових інструментів є програми, що дозволяють підприємствам олійно-жирової галузі отримувати кредити з частковою компенсацією відсоткової ставки або зниженою ставкою, що допомагає значно

скоротити витрати на обслуговування боргу, особливо у сучасних умовах функціонування бізнесу в Україні.

Однією з найвідоміших ініціатив є програма «Доступні кредити 5-7-9 %», яка націлена на підтримку малого і середнього підприємництва. Вона була впроваджена у 2020 році для стимулювання економічної активності в умовах кризи, спричиненої пандемією COVID-19. Програма надає можливість отримати фінансування під пільгову відсоткову ставку, що варіюється від 5 % до 9 %, залежно від масштабів бізнесу та його результатів діяльності.

Умови фінансування:

- 5 % річних – для підприємств, які створюють не менше двох нових робочих місць;
- 7 % річних – для компаній із річним оборотом до 50 млн грн, без зобов'язань щодо створення робочих місць;
- 9 % річних – для рефінансування наявних кредитів підприємствами з річним оборотом до 50 млн грн.

Для участі в програмі підприємство повинно бути зареєстроване в Україні, вести діяльність протягом мінімум одного року, мати стабільні фінансові показники та позитивну кредитну історію.

Держава покриває банкам різницю між пільговою ставкою (5-7-9 %) і ринковими ставками, що дозволяє фінансовим установам працювати без збитків, а підприємствам отримувати доступ до дешевих кредитів. Субсидування забезпечує «Фонд розвитку підприємництва», що гарантує стабільність програми.

Підприємства олійно-жирової галузі можуть скористатися можливостями програми для впровадження інноваційних рішень, вдосконалення виробничих процесів та підвищення якості продукції. Програма надасть можливість раціонально використовувати ресурси, знизити фінансові витрати та забезпечить стійке економічне зростання [8, с. 373–377].

На даний момент ряд проаналізованих банків включили у свою кредитну пропозицію дану програму. Найбільші з них: АТ «Укрсиббанк», АТ «Перший Український Міжнародний Банк» (ПУМБ), АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк» (див. табл. 1).

Таблиця 1

Умови кредитування банків України для підприємств за програмою «Доступні кредити 5-7-9 %»

Параметри	АТ «Укрсиббанк»	АТ «ПУМБ»	АТ КБ «ПриватБанк»	АТ «Ощадбанк»
1	2	3	4	5
Категорія учасників	Мікро-, мале, середнє та велике підприємництво, зареєстроване в Україні	Мікро-, мале, середнє та велике підприємництво	Мікро-, малий бізнес, підприємства у зоні високого воєнного ризику	Мікро-, мале, середнє підприємництво, резиденти України
Термін кредитування	До 12 місяців	До 120 місяців	36 місяців для мікро- та малого бізнесу; 60 місяців для середнього/великого бізнесу	до 120 місяців

Закінчення таблиці 1

1	2	3	4	5
Ціль фінансування	Поповнення обігових коштів, оренда паїв	Інвестиційні цілі, оборотний капітал	Поповнення обігових коштів, інвестиційні цілі	Інвестиційні цілі, поповнення обігового капіталу, придбання основних засобів
Сума кредиту	До 150 млн грн	До 90 млн грн	Від 100 тис. до 4 млн грн для мікробізнесу, до 5 млн грн для малого бізнесу (поповнення); від 3 млн грн для середнього бізнесу	До 150 млн грн
Базова відсоткова ставка	Інвестиційні цілі: індекс* 3 міс + 4 п.п. але не більше 17 % річних, оборотний капітал: 13 %	Інвестиційні цілі: індекс*+11 % та 9 % (мікро, малий бізнес), індекс +9 % (середній та великий бізнес); оборотний капітал: 13 %	Інвестиційні цілі: 7 % (мікро, малий), 9 % (середній та великий), оборотний капітал: 13 % річних	Інвестиційні цілі: індекс* 3 міс + 7 п.п, оборотний капітал: 13 %
Компенсаційна ставка	Мікро- та малий бізнес – 5 або 7 %, середній та великий – 7 %; для інших напрямків: 13 %	Мікро- та малий бізнес – 7 %, середній та великий – 9 %	Мікро- та малий бізнес – 5 %, середній та великий – 7 %; знижка до 3 % для підприємств у зоні воєнного ризику	Від –1 % річних, залежно від створених робочих місць і цілей фінансування
Комісія за надання кредиту	0,75 % від суми кредиту або лінії	0,75 % за встановлення ліміту, 0,75 % за обслуговування кредиту	0 % для заставних кредитів до 31.12.2024, 1–1,5 % за кредитами без твердої застави	1,5 % за надання та обслуговування кредиту
Забезпечення	50 % основної суми заборгованості	До 80 % державної гарантії	Рухоме/нерухоме майно, порука власника	Об'єкт кредитування (майно, техніка) або до 50 % державної гарантії
Власний внесок	–	–	–	Від 15 %
Валюта кредиту	Гривня	Гривня	Гривня	Гривня
Індекс UIRD*				

Джерело: складено автором на основі [7; 10–12; 20]

Здійснивши аналіз можемо сформулювати судження, що кредитна програма провідних банків України надає підприємствам (у тому числі олійно-жирової галузі) наступні можливості:

1. Усі банки орієнтовані на мікро-, мале, середнє та велике підприємництво, однак АТ КБ «ПриватБанк» додатково акцентує увагу на підприємствах, які знаходяться в зоні високого воєнного ризику, що свідчить про адаптацію їхніх кредитних продуктів до сучасних реалій і ситуації в країні.

2. Найдовші терміни кредитування (до 120 місяців) пропонують АТ «ПУМБ» та АТ «Ощадбанк», що дозволяє підприємствам планувати довгострокові інвестиції. У той же час АТ «Укрсиббанк» надає кредити лише на короткий термін (до 12 місяців), що може обмежувати можливості для великих інвестиційних проектів.

3. Кредити для поповнення обігових коштів доступні у всіх банках, але АТ «ПриватБанк» та АТ «Ощадбанк» пропонують ширший спектр інвестиційних можливостей, включаючи придбання основних засобів і модернізацію.

4. Максимальні суми кредитування (до 150 млн грн) доступні в АТ «Укрсиббанк» та АТ «Ощадбанк», що робить їх привабливими для великого бізнесу. У той же час АТ КБ «ПриватБанк» більше орієнтований на малий та мікробізнес, із сумами від 100 тис. грн.

5. Базові відсоткові ставки для інвестиційних цілей коливаються від 7 % до 17 % річних. Найнижчі ставки для малого бізнесу пропонують АТ «ПриватБанк» (7 %), а найвищі – АТ «Укрсиббанк» (до 17 %).

6. АТ «ПриватБанк» пропонує нульову комісію для заставних кредитів до кінця 2024 року, що робить його привабливим для підприємств, які можуть надати тверду заставу. Водночас АТ «Ощадбанк» має вимогу власного внеску (від 15 %), що може стати перешкодою для деяких підприємств.

7. Умови щодо забезпечення кредитів варіюються: АТ «ПУМБ» пропонує до 80 % державної гарантії, що знижує ризики для підприємств, тоді як інші банки вимагають забезпечення у формі рухомого чи нерухомого майна або поруки власника.

Оцінюючи все вищеописане, можна сформулювати такі рекомендації:

– для малого бізнесу з потребою в мінімальних витратах варто розглядати кредити від АТ «ПриватБанк» завдяки низьким ставкам і відсутності комісій для заставних кредитів;

– середній та великий бізнес, який планує довгострокові інвестиції, може обрати АТ «ПУМБ» або АТ «Ощадбанк» через довгі терміни кредитування та гнучкі умови;

– підприємствам у зоні воєнного ризику варто звернути увагу на спеціальні умови АТ КБ «ПриватБанк», які пропонують додаткові знижки.

Програми банків загалом демонструють широку підтримку бізнесу, але вибір залежить від потреб підприємств олійно-жирової галузі, їх фінансових можливостей і ризиків, пов'язаних із забезпеченням та термінами кредитування.

Висновки. Рефінансування кредитних зобов'язань та зниження відсоткових ставок є ефективними рішеннями для оптимізації фінансових витрат підприємств олійно-жирової галузі. Вони дозволяють підприємствам адаптувати свої кредитні зобов'язання, знижуючи витрати на обслуговування боргу, стабілізуючи грошові потоки та сприяючи довгостроковій стійкості. Дослідження пропозицій провідних українських банків демонструє їхню гнучкість, що дозволяє підбирати оптимальні фінансові рішення залежно від масштабів бізнесу. Подальші дослідження мають зосередитися на інтеграції державних програм підтримки у фінансове планування підприємств галузі, а також на оцінці впливу оптимізації фінансових витрат на економічні показники, такі як рентабельність і фінансова стійкість. Крім того, важливо вивчати і інші доступні програми у банків для залучення фінансування, які можуть забезпечити стабільний розвиток в високо ризикових економічних умовах.

Бібліографічний список:

1. Андреев В.А. Витрати: поняття в наукових працях українських дослідників. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Київ : ВД «Гельветика». 2024. № 29. С. 9–15.
2. Атамас П.І. Управлінський облік: Навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 440 с.
3. Білецька Л.В., Білецький О.В., Савич В.І. Економічна теорія (Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка): Навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 688 с.
4. Герасименко А.В. Розвиток класифікації різновидів банківського кредитування промислових підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40.
5. Грещак М.Г., Гордієнко В.М., Коцюба О.С. Управління витратами. Київ : КНЕУ, 2008. 264 с.
6. Давидович І.Є. Контролінг: Навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 552 с.
7. Індекс ставок за депозитами фізичних осіб. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/banks/deposit/index/> (дата звернення: 15.11.2024).
8. Кушнір С., Кармазіна В. Аналіз кредитування малого бізнесу та новостворених підприємств у межах державної програми «Доступні кредити 5-7-9 %». Фінансові ресурси: проблеми формування та використання. Проблеми і перспективи економіки та управління. Чернівці : ЧНТУ, 2019. № 4(20). С. 369–379.
9. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства. Підручник. Київ : Скарби, 2002. 336 с.
10. Ощадбанк. Мої кредити 5-7-9 %. URL: <https://www.oschadbank.ua/msb/credit/579> (дата звернення: 15.11.2024).
11. ПриватБанк. Приватбанк – учасник програми «Доступні кредити 5-7-9 %». URL: <https://privatbank.ua/business/5-7-9> (дата звернення: 15.11.2024).
12. ПУМБ. АТ «ПУМБ» є учасником державної програми підтримки «Доступні кредити 5-7-9 %». URL: https://b2b.pumb.ua/finance/5-7-9?_gl=1%2aeshfxh%2a_gcl_au%2aNDYxOTc5ODEyLjE3Mjg0OTYyMzY.%2a_ga%2aMTM2MjMyNDg4LjE3Mjg0OTYyMzY.%2a_ga_DK0DBEYJ4N%2aMTcyODQ5NjIzNi4xLjAuMTcyODQ5NjIzNi42MC4wLjA (дата звернення: 15.11.2024).
13. Рогач С.М., Суліма Н.М., Степасюк Л.М., Гуцул Т.А., Величко О.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник. Київ : «ЦП Компрінт», 2018. 392 с.
14. Рудий М.М., Жебка В.В. Мікроекономіка: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 360 с.
15. Турило А.М., Кравчук Ю.Б., Турило А.А. Управління витратами підприємства. Київ : Центр учбової літератури, 2006. 120 с.
16. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2002. 656 с.
17. Цимбалюк Л.Г., Воїнова Н.В. та ін. Організація та планування діяльності підприємств. Київ : Видавничий дім «Корпорація», 2005. 432 с.
18. Шваб Л.І. Економіка підприємства: Навчальний посібник. Київ : Каравела, 2005. 568 с.
19. Debt Refinancing. Step-by-step guide to understanding debt refinancing. Wall Street Prep. URL: <https://www.wallstreetprep.com/knowledge/debt-refinancing/> (дата звернення: 15.11.2024).
20. UKRSIBBANK BNP PARIBAS GROUP. Програма «Доступні кредити 5-7-9 %». URL: <https://ukrsibbank.com/products/middle-and-small-business/5-7-9/> (дата звернення: 15.11.2024).

References:

1. Andreiev V. A. (2024) Vytraty: poniattia v naukovykh pratsiakh ukrainskykh doslidnykiv [Costs: concept in scientific works of Ukrainian researchers]. *Ekonomichnyi visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy "Kyivskiy politekhnichnyi instytut"*. Kyiv: VD "Helvetyka". No. 29, pp. 9–15.
2. Atamas P. Y. (2009) Upravlinskyi oblik [Managerial accounting]: Navchalnyi posibnyk. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury, 440 p.
3. Biletska L. V., Biletskyi O. V., Savych V. I. (2009) Ekonomichna teoriia (Politekonomiia. Mikroekonomika. Makroekonomika) [Economic theory (Political economics. Microeconomics. Macroeconomics)]: Navchalnyi posibnyk. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury, 688 p.
4. Herasymenko A. V. (2022) Rozvytok klasyfikatsii riznovydiv bankivskoho kredyтування promyslovykh pidpriemstv [Development of the classification of varieties of bank lending to industrial enterprises]. *Finansy, bankivska sprava ta strakhuvannia. Ekonomika ta suspiilstvo*, no. 40.
5. Hreshchak M. H., Hordiienko V. M., Kotsiuba O. S. (2008) Upravlinnia vytratamy [Costs Management]. Kyiv: KNEU, 264 p.
6. Davydovych I. Ye. (2008) Kontrolinh [Controlling]: Navchalnyi posibnyk. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury, 552 p.
7. Indeks stavok za depozytamy fizychnykh osib [Deposit rates index for individuals]. Minfin. Available at: <https://index.minfin.com.ua/banks/deposit/index/> (accessed November 15, 2024).
8. Kushnir S., Karmazina V. (2019) Analiz kredyтування maloho biznesu ta novostvorenykh pidpriemstv u mezhakh derzhavnoi prohramy "Dostupni kredyty 5-7-9 %" [Analysis of lending to small businesses and newly created enterprises

- within the framework of the state program "Available credits 5-7-9 %"]. Finansovi resursy: problemy formuvannia ta vykorystannia. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*. Chernihiv: ChNTU. No. 4(20), pp. 369–379.
9. Orlov O. O. (2002) Planuvannia diialnosti promyslovoho pidpriemstva [Planning activities of industrial enterprise]. Pidruchnyk. Kyiv: Skarby, 336 p.
 10. Oshchadbank. Moi kredyty 5-7-9 % [My loans 5-7-9 %]. Available at: <https://www.oschadbank.ua/msb/credit/579> (accessed November 15, 2024).
 11. PryvatBank. PryvatBank – uchasnyk prohramy "Dostupni kredyty 5-7-9 %" [PryvatBank – Participant of the "Affordable Loans 5-7-9 %" Program]. Available at: <https://privatbank.ua/business/5-7-9> (accessed November 15, 2024).
 12. PUMB. AT "PUMB" ye uchasnykom derzhavnoi prohramy pidtrymky "Dostupni kredyty 5-7-9 %" [PUMB JSC is a participant of the state support program "Affordable Loans 5-7-9 %"]. Available at: https://b2b.pumb.ua/finance/5-7-9?_gl=1%2aeshfxh%2a_gcl_au%2aNDYxOT-c5ODEyLjE3Mjg0OTYyMzY.%2a_ga%2aMTM2MjMyN-Dg4LjE3Mjg0OTYyMzY.%2a_ga_DK0DBEYJ4N%2aMT-cyODQ5NjIzNi4xLjAuMTcyODQ5NjIzNi42MC4wLjA (accessed November 15, 2024).
 13. Rohach S. M., Sulima N. M., Stepasiuk L. M., Hutsul T. A., Velychko O. V. (2018) *Ekonomika pidpriemstva* [Economics of Enterprise]: Navchalnyi posibnyk. Kyiv: "TsP Komprynt", 392 p.
 14. Rudyi M. M., Zhebka V. V. (2008) *Mikroekonomika* [Microeconomics]: navchalnyi posibnyk. Kyiv: Tsentri uchbovoi literatury, 360 p.
 15. Turylo A. M., Kravchuk Yu. B., Turylo A. A. (2006) *Upravlinnia vytratamy pidpriemstva* [Management by enterprise's costs]. Kyiv: Tsentri uchbovoi literatury, 120 p.
 16. Tsai-Tsalko Yu. S. (2002) *Vytraty pidpriemstva* [Costs of Enterprise]: navchalnyi posibnyk. Kyiv: Tsentri uchbovoi literatury, 656 p.
 17. Tsybaliuk L. H., Voinova N. V. ta in. (2005) *Orhanizatsiia ta planuvannia diialnosti pidpriemstv* [Organization and planning of enterprise's activities]. Kyiv: Vydavnychiy dim "Korporatsiia", 432 p.
 18. Shvab L. I. (2005) *Ekonomika pidpriemstva* [Economics of Enterprise]: Navchalnyi posibnyk. Kyiv: Karavela, 568 p.
 19. Debt Refinancing. Step-by-step guide to understanding debt refinancing. Wall Street Prep. Available at: <https://www.wallstreetprep.com/knowledge/debt-refinancing/> (accessed November 15, 2024).
 20. UKRSIBBANK BNP PARIBAS GROUP. Programa "Dostupni kredyty 5-7-9 %" [Program "Affordable Loans 5-7-9 %"]. Available at: <https://ukrsibbank.com/products/middle-and-small-business/5-7-9/> (accessed November 15, 2024).